

Naša skepsa je upravičena

Tržaški italijanski dnevnik »Il Piccolo« je od petka, 21. t.m., s posebno izdajo prisoten na Primorskem, v Istri in na Reki, se pravi na ozemlju Slovenije in Hrvaške. Za takšen »prodor« v obe državi ima založnik gotovo na razpolago dovolj kapitala, a so mu na voljo tudi vplivni »botri«. Eden teh je sam Giulio Andreotti, predsednik italijanske osrednje vlade, ki je prejšnji petek pozdravil in podprl založnikovo pobudo s posebnim člankom na prvi strani lista.

Ustanovitev uredništva v Koprju in posebna izdaja tega tržaškega dnevnika za del Slovenije in Hrvaške predstavljata prav gotovo pomemben dogodek, mimo katerega ne moremo niti Slovenci v Italiji. Mimo dogodka niso šli niti veliki italijanski dnevniki, saj se je na primer o tem razpisal

DRAGO LEGIŠA

milanski Corriere della sera, ki je dogodku posvetil članek s trikolorskim naslovom. Pisec z očitnim zadovoljstvom trdi, da se »Il Piccolo« vrača v kraje, iz katerih ga je pred pol stoletjem »pregnala Titova vojska«.

Glavni urednik tržaškega dnevnika je 21. t.m. potrdil veljavnost izjave, ki jo je bil dal založnik, češ da nameravajo s to pobudo »nuditi prebivalcem ozemlja od Tolmina do Lošinja svoj način oblikovanja informacije, pri čemer bodo skušali kazati razumevanje in objektivno poročati o velikih in majhnih dogodkih na področju gospodarstva, kulture in družbenega življenja«.

Ko moramo zaradi objektivnosti pojasniti, da dnevnika »Il Piccolo« ni pregnala pred 50 leti iz kioskov v Istri, kot trdi pisec v milanskem dnevniku, samo Titova vojska, temveč je enak ukrep sprejela zahodna zavezniška vojska generala Harolda Alexandra, kakor hitro je na začetku maja leta 1945 vstopila v Trst in nato v juniju istega leta prevzela vso oblast. Od tedaj »Il Piccolo« ni smel več v kioske s svojim izvirnim naslovom niti v Trstu niti v Gorici, ker se je bil preveč hudo kompromitiral s faš-

Priprave na skorajšnje politične volitve

Ssk potrdila izbiro medmanjšinske solidarnosti

Slovenska skupnost bo na parlamentarnih volitvah 5. in 6. aprila letos nastopala na listi manjšinskih in avtonomističnih strank Federalizem. Njen znak bo sestavljal evropski E skupno z znaki strank Partito sardo d'azione, Union Valdôtaine, Movi-

MARTIN BRECELJ

mento meridionale in Südtirol. Tako je sklenil strankin deželni svet na zasedanjih, na katerih se je sestel 18. in 25. t.m.

Slovenska skupnost se je odločila za to volilno zavezništvo iz vrste tehtnih razlogov. Najprej velja poudariti, da gre za povezavo s strankami oziroma gibanji, ki zastopajo podobne, če že ne enake, potrebe in zahteve narodnostnih in etničnih skupnosti, in to v okviru federalistične vizije Evrope, se pravi Evrope, v kateri bi se ne združevali zgolj gospodarski interesi in državne birokracije, ampak predvsem narodi, ljudje. Poleg tega ne gre spregledati, da se nam je medmanjšinska solidarnost, za katero se je Ssk že pred časom odločila, že večkrat dobro obrestovala. Naj omenimo le, da bi brez nje Ssk ne mogla vložiti svojega zakonskega predloga za globalno zaščito Slovencev v Italiji v parlamentu. Povezava z listo Federalizem bo Ssk nadalje omogočala, da se bo predstavila s svojim simbolom, pa čeprav skupno z drugimi, in da se bo aktivno udeležila volilne kampanje z nastopanjem po sred-

Iz vsebine:

Majda Artač Sturman
»Romantične duše« (str. 6)

Janez Povše
Slovenija sredi zastoja (str. 2)

Helena Jovanović
Četrto stoletje
Kraškega pusta (str. 4)

Jurij Paljk
O knjigi Ljube Smotlak (str. 6)

stvih javnega obveščanja itd., kar spet ni brez pomena. Nazadnje pa je treba tudi ugotoviti, da se Ssk ob teh volitvah niso ponujale boljše rešitve, pa čeprav je bilo tudi več prizadevanj v to smer.

Preden se je odločila za sodelovanje z listo Federalizem, je Ssk, kot znano, namreč predlagala vsem ostalim komponentam skupnega predstavništva Slovencev v Italiji, naj bi se najprej dogovorili za skupne nadstrankarske kandidate, potem pa naj bi se tudi skupno odločili, na kateri listi naj bi ti kandidati nastopili. Predlog je naletel na zelo ugoden sprejem pri slovenskih ljudeh, žal pa ni prodril. Podprli sta ga obe krovni organizaciji, t.j. Svet slovenskih organizacij in Slovenska kulturno gospodarska zveza, z njim pa se od vsega začetka ni strinjala slovenska komisija PSI, medtem ko Slovenci pri DSL in SKP niso znali najti skupnega jezika. Priznati moramo, da nas posebno čudi zadržanje slovenskih socialistov, zlasti na Tržaškem, kjer se njihova stranka povezuje s skrajno desničarsko Listo za Trst in kot glavne kandidate postavlja ljudi, kot sta dosedanja parlamentarca Giulio Camber in Arduino Agnelli, ki sta prav sovražno razpoložena do Slovencev.

Ssk obžaluje, da predlog o skupnih slovenskih kandidatih ni uspel, ocenjuje pa, da vendarle ni bil zaman, saj je pomenil korak na poti demokratičnega dogovarjanja in utrjevanja enotnosti znotraj slovenske manjšine. V tem duhu je Ssk na teh volitvah tudi predlagala vsem Slovincem, ki bo-

Tik pred zaključkom te številke lista smo v uredništvo prejeli prepis izredno pomembne razzodbe ustavnega sodišča, ki zadeva vprašanje rabe slovenskega jezika na sodiščih in sploh v javnih uradih v Italiji. Razzodba je v zvezi s civilno obravnavo med prof. Samom Pahorjem in tržaškim županom. Razzodba med drugim priznava pripadnikom slovenske manjšine v Italiji pravico do rabe materinega jezika tudi v civilnih sodnih obravnava. K tej važni zadevi se bomo vrnili.

do kandidirali, naj se vnaprej obvežejo, da bodo v primeru izvolitve upoštevali stališča skupnega predstavništva Slovencev v Italiji, da se bodo zavzemali za izdelavo skupnega zakonskega osnutka za globalno zaščito in da si bodo prizadevali za takšno volilno reformo, ki naj slovenski manjšini v Italiji zajamči predstavništvo v vseh izvoljenih telesih, od občinskih svetov do parlamenta, podobno kot že velja za Italijane v Sloveniji in na Hrvaškem in za druge manjšine v Evropi.

KAJ SE DOGAJA V SLOVENIJI?

Dogodek, ki je najbolj razburkal slovensko politično prizorišče v zadnjem času, je nedvomno glasovanje o »konstruktivni nezaupnici« premieru Peterletu. Skupina t.i. neodvisnih poslancev slovenskega parlamenta je namreč uporabila določilo nove ustave, ki dopušča predlaganje novega mandatarja za sestavo vla-

JANEZ VUK

de. Magister ekonomije Marko Voljč, »neznanec«, ki je bil predlagan za novega premiera, sicer ni dobil potrebne večine za izvolitev, toda dogajanje s tem v zvezi je bilo vse prej kot rutinski politični dogodek, saj je šlo za izbiro, ki bo nedvomno imela pomembne politične posledice.

Izvolitev Voljča bi pomenila nič manj kot prenos izvršne oblasti v Sloveniji v roke levice mimo volitev in mimo volilcev. Dejansko so predlagatelji izkoristili prazno praznino, ki je nastala s spremembo

ustave. Po novi ustavi ima namreč pravico glasovanja o konstruktivni nezaupnici državni zbor, to je splošnopolični dom bodočega dvodomnega parlamenta. Sedanja trodomna skupščina seveda nima državnega zbora, vendar je v zakonu o izvajanju ustave določeno, da ima sedanji parlament do volitev, ki morajo biti najkasneje v enem letu, vse pristojnosti, ki jih bo imel bodoči parlament, ki bo izvoljen po novi ustavi.

V danih okoliščinah, ko ima slovenska levica popolno večino v skupščinskem zboru združenega dela, je seveda razumljivo, da je ta poskusila izvesti neke vrste parlamentarni »udar« prav prek »neodvisnih« članov zbora združenega dela. Poskus levice, da se na ta način dokoplje do izvršne oblasti, je sicer legalen, vprašanje pa je, če je tudi legitimen.

Očitki, ki jih kritiki naslavljajo na Peterletovo vlado, so predvsem gospodarske

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 1. marca, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Velik križ«; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Erwin Fritz: »Ta veseli dan ali Cefizelj se ženi«; 16.00 Šport in glasba; 17.30 Z naših prireditiv.

■ PONEDELJEK, 2. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Jugoslavija 1918-1941; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Roman v nadaljevanjih. »Oblomov«; 12.40 Naša pesem. Mešani zbor Svoboda iz Vuzenice; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Veselo na otroškem valu; 15.30 Rodinov poljub; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Simon iz Ruta — ob petdesetletnici drugega tržaškega procesa; 17.30 Mladi val.

■ TOREK, 3. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Alpe Jadran; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Roman v nadaljevanjih. »Oblomov«; 12.00 Položaj otrok in njihove usode v današnji družbi; 12.40 Naša pesem. Mešani zbor Svoboda iz Vuzenice; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Dospisnice z najbližnjega vzhoda; 17.40 Mladi val.

■ SREDA, 4. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Narodnostni trenutek Slovencev; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Roman v nadaljevanjih. »Oblomov«; 12.00 Male neznane države; 12.40 Naša pesem: Mešani zbor Obala iz Kopra; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu; 15.30 Iz preteklosti v sedanjost; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Moje najljubše knjige.

■ ČETRTEK, 5. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Dospisnice z najbližnjega vzhoda; 9.40 Dvajset minut z...; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Roman v nadaljevanjih. »Oblomov«; 12.40 Naša pesem. Mešani zbor Obala iz Kopra; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Spoznajmo Slovenijo; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Četrtekova srečanja: Trst, decembra 1941. Ob 50-letnici drugega tržaškega procesa; 17.40 Mladi val.

■ PETEK, 6. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Halo, dober dan! Tu 362875; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Roman v nadaljevanjih. »Oblomov«; 12.00 Indija-Koromandija: 12. potovanj po nezavarovanih stezah; 12.40 Naša pesem. Mešani zbor Pro musica iz Maribora; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Pravljice... pravljice... pravljice...; 14.30 Od Milj do Devina; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika.

■ SOBOTA, 7. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.30 Cigani ne kradjo pesmi; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert na Goriškem gradu. Ramovš Consort in Vokalna skupina Ave; 11.30 Roman v nadaljevanjih. »Oblomov«; 11.50 Priljubljene melodije; 12.00 Oddaja iz Rezije; 12.45 Glasnik Kanalske doline; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nediški zvon; 15.00 Duh časa in čar odra v spominih Jožeta Babiča; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Alpe Jadran; 18.00 Arnold Wesker: »Materew«; 18.40 Orkestralna glasba.

Janez Povše

Slovenija sredi (pričakovanega) zastoja

Dejstvo je — nemara je v življenju vedno tako — da se je Republika Slovenija v hipu, ko je dosegla svoje tako težko pričakovano mednarodno priznanje, znašla sredi nelahkega zastoja pri prehajanju v novo obdobje. Rahljučnejšim opazovalcem je seveda hitro postalo jasno, da se za blokado zakona o lastninjenju pravzaprav skrivajo precej pomembna nasprotja, ki jih ne bo lahko odpravili. Vse govornice o tem, kako delikaten je prehod iz prejšnjega »državnega« obdobja v prihodnje, »tržno« obdobje, so bile bolj pesek v oči kot pa resen strokovni razlog. V bistvu je zadeva precej preprosta: zakon o lastninjenju je šele pričetek ustvarjanja pogojev za resnično tržno in uspešno gospodarstvo, saj ukinja realsocialistično ekonomsko zgradbo, v kateri je bilo na papirju sicer vse »od ljudstva«, v resnici pa v rokah partijskega aparata, ki je menda uresničeval ljudsko voljo. In tako je tudi ostalo: do tega trenutka se ni nič bistvenega spremenilo, bivši partijski aparat je pod preobleko novih političnih imen večinoma obdržal vse vodilne pozicije, še več, po principu privatizacije je kar odkupil podjetja, ki jih je vodil. Torej ustanove in podjetja, ki so jih finančno ustvarjali vsi ljudje, so v bližnji preteklosti ter tudi sedanjosti za izjemno majhne vsote postala last tistih, ki so jih upravljali.

Zakon o lastninjenju bi ali bo spremenil trenutno stanje, ki narodovo premoženje — če smo zelo nazorni — hitro zmanjšuje v

korist dosedanjih vodilnih ter v škodo celotnega naroda. Zato torej — v interesu bivših in sedanjih vodilnih — blokada zakona o lastninjenju, ki so ga nazadnje s svojim pragmatičnim preobratom zamrznili še demokrati, v glavnem bivša Slovenska demokratična zveza. Stvar je seveda dosti usodnejša, kot se zdi na prvi pogled in je v škodo Republike Slovenije kot celote ter v korist zelo ozkega sloja bivše vladajoče strukture. Ni čudno, da so na primer na Madžarskem že mnogo prej prepoznali sindrom kapitalizma, v katerega se lahko zatečejo prejšnji vladajoči kadri, in če se ne motim, so ocenili, da bi bilo za družbo v celoti še najceneje, ko bi se prejšnji aparat na ta način, z bogato zapuščino, poslovil od politične arene in se dobro preskrbljen umaknil. Ker pa ljudje hočemo poleg denarja še časti, do tega umika ne pride kar tako, na delu so izumljanja raznih političnih in gospodarskih rešitev »v korist vseh«, celotna družba pa ob vseh teh zavlačevanjih izgublja dragocen čas in ogromna sredstva, predvsem pa ne more polno gospodarsko zadihati.

V takem vzdušju sploh ne more biti slučaj, da minister Igor Bavec še zdaj ni na zadovoljiv način odprl državnih arhivov, ki so na primer v Berlinu na razpolago najširši javnosti. Ne more biti slučaj, da so zainteresirani iznašli novega sovražnika in to v »klerikalizmu« in da je tej smeri celo sledil velik del tiste inteligence, ki ima levje zasluge za slovensko pomlad in za osamosvojitve ter

priznanje Republike Slovenije. Tudi ne more biti slučaj, da so »neodvisni« poslanci — neodvisni so praviloma do kraja levi — pripeljali v slovensko politično arena mag. Marka Voljča, za katerega sploh ne more biti slučajno, da lahko postane predsednik vlade v opisanem slovenskem trenutku. Celo ljubljansko »Delo«, ki je enako za kontinuiteto s preteklim obdobjem kot za pohod v nove čase, je skorajda ironično opisalo njegove nazore. Mi bi ob tem rekli, da je njegova apolitičnost prva stvar, do katere smo lahko nekoliko skeptični, zakaj deklarirana apolitičnost je navadno še bolj leva varianta »neodvisnosti«. Predvsem pa vzbujajo začudenje gospodarski koncepti tega sicer nedvomno uspešnega slovenskega strokovnjaka v tujini, koncepti, iz katerih pač močno diha politično prepričanje minulega obdobja. Pustimo dejstvo, da bodo potrebne mnoge žrtve za izhod iz gospodarske krize, bolj moti zvečičavni model reševanja kriz v Latinski Ameriki, kot da bi bila Slovenija Mehika ali Panama. Še bolj od tega pa bode v oči predpogoj za ekonomsko rešitev, ki je nacionalni konsenz, tako rekoč nacionalna enotnost, kjer pa se je mogoče spomniti »enotnosti« kot edinega instrumenta, s pomočjo katerega se določena družba gospodarsko dvigne. Ni treba dosti fantazije, pa že ugotovimo politični model, ki omogoča nacionalni konsenz — ta model je recimo nekoliko reformirana in civilizirana inačica realsocialističnega tipa. — Nikakor nočemo biti črnogledi, toda dejstvo je, da je slovenska družba v matični domovini sredi nelahkih prelomnic in stisk, saj so zamislili, ki dišijo po bližnji preteklosti in jih podpirajo slovenske politične sile prav do vrha, velik pritisk vseh tistih, ki želijo ohraniti status quo, to pot pod plaščem demokracije. In iz tega precepa ni videti hitrega izhoda: verjetno so to še najprej nove volitve, ki naj pokažejo novo slovensko identiteto ter do kraja pojasnijo stanje kakor tudi nosilce vseh različnih političnih smeri in zamisli.

* * *

Tudi v Bregu potekajo v teh dneh mrzlične priprave na pustni sprevod, ki bo v ponedeljek, 2. marca, z začetkom ob 15. uri. Žirija bo podelila prvi dve nagradi, ostali udeleženci pa bodo prejeli v zahvalo za sodelovanje plaketo. Sprevod bo krenil izpred občinske telovadnice v Dolini, udeležila pa se ga bodo skupine iz Podlonej, od Sv. Ivana, iz Ricmanj, iz Povirja, iz Mačkolj, iz Boljunca, iz Dan pri Sežani ter iz Šempolaja. Kralj in kraljica sta letos iz Mačkolj.

NAŠA SKEPSA JE UPRAVIČENA

◀■■■▶
ljudje, ki se z njo poklicno bavijo. Toda v tem pogledu smo povsem upravičeno skeptični, saj smo še pred kratkim na tem mestu napisali, da »Piccolo« ne more iz lastne kože, za kar smo tudi navedli natančne dokaze. Protislovenska ost je namreč njegova konstanta, njegova stalnica. Zato smo njegov način oblikovanja informacije odločno odklanjali in ga odklanjamo, saj smo globoko prepričani, da ne more biti nikomur za zgled in da konec koncev ni prav nič v skladu s svetlimi tradicijami italijanskega resnično demokratičnega tiska.

Prav nič ne dvomimo, da ima sedanjí založnik tiste cilje in namene, ki jih v svojem članku omenja predsednik italijanske vlade, se pravi, da hoče podpirati italijansko manjšino v Sloveniji in na Hrvaškem ter hkrati vzpodbujati in krepiti sodelovanje na področju gospodarstva in kulture med Italijo in obema mladima državama. Prav dobro pa nam je znano, da informacije dejansko ne oblikuje založnik, temveč

Pobuda seveda zasluži pozornost tistih, katerim je v prvi vrsti namenjena. Od njih bo tudi odvisno, ali bodo njeni učinki v skladu s tem, kar so založnik, glavni urednik in razni »botri« napovedali.

VESELI PUSTNI ČAS

V teh dneh je na ulicah bolj živahno, saj so polne pisano oblečenih pustnih mask. Ob koncu tega in v začetku prihodnjega tedna se bodo na Tržaškem in Goriškem zvrstili številni pustni sprevodi v obeh mestih in v njuni okolici. Iz marsikatero hiše pa v tem času tako prijetno diši po svežih krofih in flancatih... (foto D. Bradassi)

Kaj se dogaja...

narave. Trdijo, da ta vlada ni dovolj strokovno usposobljena, da bi lahko vodila gospodarstvo, ki se nahaja v globoki krizi. Pri tem pa »pozablajo«, da je temeljni vzrok krize v realsocialistični zasnovi gospodarstva sistema, temelječega na »ne-lastnini« oz. kolektivni lastnini, ki je pravi vzrok propada vseh realsocialističnih gospodarstev. Ob vseh kritikah gospodarske politike pa je levica doslej z vsemi sredstvi zaustavljala sprejem zakona o privatizaciji podjetij, dobro se zavedajoč, da bo ta zakon dokončno odpravil kolektivno lastnino, temelj njene gospodarske in politične moči.

Gospodarski oziroma bolj politični program slovenske levice, ki bi ga ta izvajala, če bi se ponovno polastila oblasti, je v grobem nekako tak: sprejeli bi tak privatizacijski zakon, da bi privatizacija potekala deset ali nemara dvajset let, skratka čim dalj, kar bi pomenilo, da bi še vsa ta leta imela vzvode gospodarske in politične moči v svojih rokah. Prav tako bi seveda poskrbeli, da bi bil privatizacijski zakon pisan na kožo pripadnikov bivše komunistične nomenklature. To seveda pomeni, da bi bivši komunisti v največji meri postali bodoči kapitalisti. Da bi nekako pomirili delavstvo pa bi se seveda trudili in bi še pred volitvami kje izvrtali kak devizni kredit, ne glede na ceno, ki bi ga potem prelili v plače.

Spodletelo glasovanje v skupščini je namere slovenske t.i. levice zaenkrat preprečilo. Vprašanje pa je, kako se bodo zasukale stvari v prihodnosti. Slovenska levica ima preveč otipljive interese, da bi se jim kar tako odpovedala, prav tako pa ima tudi dovolj gospodarske in politične moči, da jih lahko uspešno uteljavlja. Edino upanje, da Slovenija v kratkem postane normalna demokratična država, je zanedolna osveščenost prebivalstva Slovenije — upanje, da se ljudje vendarle še spominjajo, kdo in kako je začel proces, ki je Slovenijo »razevropil« in jo pripeljal v gospodarsko razsulo.

Slovani, Slovenci, Slavonci ali Slovaki?

Odkar imamo Slovenci svojo državo, se tudi sredi ozkoglednega Trsta nekoliko bolje počutim. Če že zaradi drugega ne, vsaj zato, kar so naši somiščani končno le razumeli, da obstajamo tudi Slovenci in ne samo Slovani. Ko so me vse do danes imeli za Slovana, sem z grenkobo doživljal takšno ignoranco (nevednost) sosedov, ki niso poznali slovenske stvarnosti, na katero sem ponosen. Vedel pa sem, da je to neke vrste prirojena nevednost ozkoglednih ljudi. Sedaj je vsaj nekoliko drugače. Odkar imamo svojo matično državo in je Slovenija dokazala pokončno držo in dosegla suverenost, se je bistveno spremenil odnos Tržačanov do slovenstva in Slovencev. Res, že dolgo časa nisem več slišal vzdevka »Slavo«; končno nas le poznajo kot Slovence.

Ignoranca postaja vse večja, ko se oddaljujemo od Trsta in se premikamo po »škornju« navzdol. Časnikarji vsedržavnega italijanskega televizijskega omrežja so med vojno večkrat zamenjali Slovenijo s Slavonijo. Navsezadnje gre le za dve napačni črki... Žalostno, da to prihaja iz časnikarskih krogov, kaj pa manj izobraženi ljudje?!

Vendar to ni vse! Dulcis in fundo, ko sem pred kratkim listal po Splošni enciklopediji založbe Mondadori (izšla je leta 1986) sem pod geslom Češkoslovaška, med slovaško literaturo zasledil nič manj kot imena Primoža Trubarja, Valentina Vodnika, Franceta Prešerna in drugih naših velikih pesnikov in pisateljev. Nankrat smo torej Slovenci postali celo Slovaki! Ah, ti Latinci, prav nočejo nas spoznati!

(Dar)

Novo arheološke raziskave v dolinskem Bregu

V dvorani dolinskega občinskega sveta so pretekli teden predstavili knjigo o arheološki topografiji v občini Dolina. Knjiga je dvojezična (italijanski prevod L. Rupel); njena avtorja Stanko Flego in Matej Župančič, ki sta kot arheologa-raziskovalca opravila ogromno in pomembno delo, saj sta z novimi najdbami na področju dolinskega Brega odkrila povsem drugačno arheološko sliko in jo dopolnila in obogatila s še »enkrat tolikimi« najdišči in arheološkimi ostanki, kot so jih doslej poznali.

Po uvodnih besedah župana Marina Pečenika in odbornika za kulturo Alda Stefančiča je spregovoril ravnatelj Narodne in študijske knjižnice v Trstu in njenega Odseka za zgodovino, etnografijo in slovenski jezik, v okviru katerega je bilo delo tudi opravljeno, Milan Pahor, ki je med drugim poudaril, da »objava ni naključna, ter temelji na delu Komisije za topografijo pri OZE NŠK v Trstu, ki se je začelo leta 1983; in prav v to leto segajo prvi začetki raziskav«. Hkrati je poudaril, da ima objavljena raziskava vrednost tudi za javne ustanove pri načrtovanju posegov v prostor in okolje; je pa tudi dragocen vodnik za vsakogar, ki bi rad spoznal to doslej iz različnih razlogov zanemarjeno, a arheološko bogato okolje dolinske občine.

Ravnateljica Spomeniškega nadzorništvu v Trstu F.M. Scottijeva je opravljeno delo sicer pohvalila, a se je v svojem posegu le nekoliko preveč togo naslanjala na obstoječe predpise in nekako »delila« nauke, kaj kdo — kot raziskovalec in znanstvenik — sme in česa ne sme počenjati z morebitnimi najdenimi predmeti in arheološkimi ostanki. Marsikdo od prisotnih je imel vtis, kot da se kdo boji, da bi pri raziskovanjih le prišle na dan stvari, ki bi morda utegnile spremeniti »zgodovinsko podobo« teh krajev. Pa pustimo strahove...

Povod za raziskavo je bila pravzaprav domača, ljudska pripoved iz Boljunca, po kateri naj bi na področju

hriba Čelo stala »vas« Brdo, baje prvotno naseljeno jedro kasnejšega zaselka v Boljuncu. In tako sta avtorja na osnovi doslej opravljenega dela, pričevanj domačinov in s svojim lastnim preverjanjem na »terenu« dejansko dokazala obstoj »starega naselja« in z arheološkimi ostanki bogato področje. Zaradi togih veljavnih predpisov pa sta se morala pri svojih raziskavah omejiti na vrednotenje prostora in neposeganja vanj, na iskanje in raziskovanje najdišč, v katerih je polno vidnih sledov človeške prisotnosti v različnih časih. S svojim delom pa sta tudi obogatila imenski fond občine Dolina, saj sta zapisala več, doslej nezabeleženih domačih imen, in s tem dopolnila ledinsko bogastvo krajev v Bregu.

Knjigo je izdal Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Publikacija je bogato ilustrirana, v njej je več preglednih kart in katastrskih »izsekov« obravnavanih področij.

(r + s)

* * *

Goriško tajništvo Sindikata slovenske šole je na zadnji seji ocenilo podatke o predvpiših v slovenske vrtce ter nižje, srednje in višje šole. Predvpiši so sicer začasni — potrditi jih je treba do meseca julija — vendar so prejšnje izkušnje pokazale, da so precej verodostojni. Kot kaže, bo v prihodnjem šolskem letu ostalo število vpisanih v prve razrede naših šol v glavnem nespremenjeno. Najhujši so problemi v vrtcu v Romljanu ter na osnovni šoli v Štandrežu, predvsem zaradi pomanjkljivih prevozov. Sindikat je zato sklenil, da bo skušal zagotoviti prevoz vsaj za štandreško šolo, saj v nasprotnem primeru sploh ne bo prevega razreda.

Kar zadeva višje šole, je število vpisanih zadovoljivo: manj se jih je tokrat odločilo za klasični licej P. Trubar in učiteljske S. Gregorčič. Povemo naj še, da bo tudi letos na slovenskih višjih šolah v Gorici tudi nekaj dijakov iz Slovenije.

Brezigar o dvojezičnih izkaznicah

Deželni svetovalec Slovenske skupnosti Bojan Brezigar je v ponedeljek, 24. t.m., naslovil na deželni odbor vprašanje o dvojezičnih osebnih izkaznicah. Brezigar se sklicuje na dejstvo, da bodo Italijani, ki živijo na ozemlju Hrvaške, lahko dobili v občini Reka osebni dokument, napisan v obeh jezikih. Še nadalje pa bodo te izkaznice izdajali v občini Buje, kjer so jih, v skladu z mednarodnimi pogodbami, že do sedaj lahko dobili vsi državljani.

Svetovalec Slovenske skupnosti predvsem poudarja, da so hrvaške oblasti že uvedle ukrep o dvojezičnih izkaznicah in to komaj mesec po podpisu dogovora o zaščiti manjšin. Ob vsem tem sprašuje deželni odbor Furlanije-Juljske krajine ali namerava poseči pri pristojnih oblasteh. Dvojezične osebne dokumente bi morali začeti izdajati tudi v drugih občinah FJK, kjer je prisotna slovenska manjšina. To je sedaj v veljavi le v štirih občinah tržaške pokrajine.

Četrto stoletja Kraškega pusta

Marsikdo se še spominja pusta leta 1967, ko so se na openskih ulicah prvič pojavili alegorični pustni vozovi. Od tedaj je minilo že 25 let: Kraški pust je na Opčinah postal že tradicija, še več, predvsem v zadnjih letih je znatno dvignil svojo kvaliteto raven, tako da se brez strahu lahko kosa z drugimi podobnimi prireditvami v tržaški pokrajini. Kot napovedujejo organizatorji, bo letos konkurenca zelo velika in si bodo nastopajoče skupine morale zelo prizadevati za zmago.

»Začelo se je pred 25 leti, ko so nekateri znani kulturni delavci na

Nekje na polovici poti Kraškega pusta so se začele za to prireditev zanimati tudi vasi iz Slovenije. Letos bosta s svojimi vozovi prisotni dve: Povir in Dane pri Sežani.

Prvič "v zgodovini" se je začela za to prireditev zanimati tudi tržaška občina, je še povedal Igor Malalan. Prireditelji so od bivšega Odborništvaja za kulturo, šport in prosti čas dobili nekaj obljub (finančne pomoči tudi letos nič), dosegli pa so to, da je na plakatu občine o vseh pustnih manifestacijah napisan tudi spored »Carnevale carsico« (obljublje-

PODLONJER 2: »1900«, MAČKO-LJE: »Pust je show« in PODLONJER: »Tramvaj Openski«. Prireditelj, ki seveda veliko stane, so finančno podprle: Hranilnica in posojilnica na Opčinah, Tržaška kreditna banka, Cassa di Risparmio, mnogi openski trgovci, nekaj pa tudi tržaška pokrajina.

Ta zapis zaključujemo z anekdoto, pravzaprav resničnim dogodkom, ki se je primeril ob 20. letnici Kraškega pusta. Ko sta kralj in kraljica in z njima celoten pustni sprevod čakala na Pikelcu (pri openskem strelišču, od koder vsako leto krene pustni sprevod — op. ur.), so jima prišli povedati, da je konj, ki bi moral vleči njuno kočijo, zbolel. »Kraljevski par« ni vedel, ali naj gre peš ali pa naj se sploh ne udeleži sprevoda. Tedaj pa sta se prijavila dva »tlačana«, oba stara okrog 80 let, ki sta brez težav vlekla kočijo s kraljem in kraljico vred od začetka pa do konca pustne prireditve. (hj)

Na zadnjem Kraškem pustu leta 1990 je prvo nagrado dobila skupina iz Ropade in Padrič (foto D. Križmančič)

Opčinah, med temi dr. Hlavaty, dr. Križnič in g. Vremec sklenili, da bodo skušali tudi na Krasu organizirati skupno pustno prireditev,« nam je povedal sedanjí podpredsednik Odbora za Kraški pust Igor Malalan. Tako je prišlo do sestave prvega odbora. Na prvi prireditvi so se sodelujoče vasi predstavile z bolj »simboličnimi« vozovi s konjsko vprego. Prvo leto Kraški pust ni bil tekmovalnega značaja. Organizatorji so bili zadovoljni že s tem, da je do pustnega sprevoda na Opčinah sploh prišlo in treba je reči, da je bil uspeh za takratne razmere res zelo velik. Že naslednjega leta pa je žirija med prijavljenimi vozovi izbrala najlepšega.

»Od tedaj dalje je kvaliteta teh pustnih vozov rasla iz leta v leto. Danes gledamo na Opčinah vozove, ki se lahko brez sramu postavijo k tistim v Miljah, Škednju ali kje drugod. Mnenja pa sem, da bo treba v bodoče posvetiti več pozornosti kostumom,« je poudaril Igor Malalan. »Na tem mestu pa se želim zahvaliti vsem sodelujočim vsem, saj brez njih Kraškega pusta ne bi bilo.«

no je bilo, da bo o Kraškem pustu pisalo dvojezično... Pozitivno pa je tudi dejstvo, da so začela to prireditev na Krasu spremljati tudi italijanska občila. Vedno več je tudi italijansko govorečih Tržčanov, ki se ga vsako leto udeležujejo. Prejšnji petek so bili organizatorji Kraškega pusta vabljeni tudi na oddajo »Prima pagina«, pri kateri so sodelovali tudi prireditelji drugih podobnih prireditev iz Milj, Škednja in od Sv. Ivana.

Za kroniko naj povemo, da bo letos na Kraškem pustu tekmovalo 12 voz, sodelovale pa bodo še štiri skupine mask, mažoretke iz Ljubljane, trije pihalni orkestri ter kočija s kraljem in kraljico, ki sta letos iz Nabrežine. Vozovi bodo šli v sprevodu v naslednjem vrstnem redu: SAZGO (Salež-Zgonik) »Svet gre pozlo«, POVIR: »Vedno ista jota«, TRNOVCA: »KZE - Končna rešitev«, ŠEMPOLAJ: »Vsenajboljše«, DANE PRI SEŽANI: »Fernetiči 1991«, SV. IVAN: »Oktoberfest«, PRAPROT: »Mountain bike«, PROSEK-KONTOVEL: »Je vse kriv Togliatti«, KRIZ: »Ti bom jaz dal Ameriko«,

NOVICE

Deželno upravno sodišče (TAR) je sprejelo priziv Kraške gorske skupnosti, ki je zahtevala razveljavitev odloka o ukinitvi doklade uslužbencev za poslovanje v slovenščini in italijanščini. S tem odlokom je dejansko uzakonjeno dvojezično poslovanje Kraške gorske skupnosti.

* * *

V Društvu slovenskih izobražencev v Trstu so v ponedeljek, 24. t.m., predstavili drobno, a pomembno knjižico, posvečeno znanemu duhovniku, prosvetnemu delavcu, pesniku in pisatelju Filipu Terčelju. Knjigo je napisal Marijan Breclj, izšla pa je pri založbi Ognjišče. O delu je na ponedeljkovem večeru spregovoril Joško Kragelj, ki je Filipa Terčelja spoznal v mladih letih. Gost DSI je opisal življenjsko pot tega izrednega duhovnika, ki je napravil toliko pomembnega za narod, za slovenstvo, bil zaradi tega preganjan, okusil je ječo in bil leta 1946 ustreljen v Davčah. Z njim je življenje izgubil tudi njegov prijatelj, tamkajšnji župnik Krašna.

V Trstu razstavlja Franko Vecchiet

V petek, 21. februarja, je bila otvoritev razstave Franka Vecchiet v Trstu. Razstavo je priredila Nadia Bassanese v svojem lepem in zanimivem razstavnem prostoru »Studio d'arte« na trgu Giotti 8 (v prvem nadstropju), ki je čisto blizu sinagoge, tako da ne boste iskali majhnega trga na zemljevidu tržaškega mesta. Razstava je odprta vsak delavnik od petih do osmih, zvečer seveda.

Franko Vecchiet nas je tokrat s svojo razstavo »Richiami di sirene — Klici siren« prijetno presenetil. Vsakdo, ki mu sledi, ve, da je Vecchiet umetnik, ki se ne ustavi pred nobeno novostjo, izredno vitalen in mladostno radoveden je. Prav zato pa

nismo smeli biti začudeni, ko smo se znašli pred njegovimi »predmeti«, umetninami, katerim sprva nismo niti vedeli namena, ga morda tudi nimajo, so pa izredno čistih oblik, fine izdelave in mojstrsko zamišljene. Lahko bi na kratko rekli, da se je Vecchiet tu predal tako grafiki kot kiparstvu in tudi čisto rokodelski spretni izdelavi nekih simboličnih predmetov, katere že skorajda vsi poznamo, a jim je dal neke nove pomene. Nimam rad tveženja likovnih kritikov, ki toliko povejo, da nič ne povejo, v tem je tudi njihova umetnost, in bom zato čisto preprosto rekel, da je bilo na razstavi

Jurij Paljč

III►■

Prizor z odprtja razstave Franka Vecchiet. Obiskovalec, ki naslanja uho na marmornato ploščo, prisluškuje skrivnostnemu »zvoku siren«. Umetnik je prvi z desne (foto M. Magajna)

Ambrož Kodelja

Teologija osvoboditve in msgr. Fragoso

V tej številki objavljamo drugi del zapisa Ambroža Kodelje o srečanju, ki so ga 1. februarja letos priredile humanitarne organizacije in Caritas iz Gorice z brazilskim škofom msgr. Antoniom Fragosom.

II.

Iz debate, ki smo jo poslušali v goriskem avditoriju Fogar, smo izvedeli naslednje: »V petih stoletjih — odkar so Evropejci odkrili Ameriko, — je "krščanska" Evropa, tudi s pomočjo Severne Amerike, iztrebila nad šest(!) narodov in kultur, to je več kot polovico vseh, ki so živeli na zeleni celini. Beli človek za te ljudi ni bil nositelj nove kulture in civilizacije...« Poslušalci so se izredno nelagodno počutili, lahko bi rekel, da v tem ambientu niso bili vajeni izjav, kot je recimo ta, ki jo je izrekel škof Fragoso: »Naši ljudje so ljudje, ki so jim izkoreninili njihovo izvirno kulturo in jim še danes vsiljujejo nekakšen nadomestek... To so ljudje, ki so dvakrat reže. Najprej, ker nimajo ekonomskih sredstev za preživetje, čeprav živijo na eni od najbogatejših celin sveta...« Pri vsem tem pa ne moremo mimo dejstva, da so bila prva krščanska občestva, kot tudi prvi apostoli, ljudje iz ljudstva, revni in člani podjarmljenih razredov. Cerkev ni na to nikoli pozabila. Ko pa se je krščanstvo povezal z vladajočim razredom, so te plemenite preproste začetke potisnili na rob. Jezusovo oznanilo so si te vladajoče skupine prilastile v lastne interese. Cerkev revnega ljudstva je v celotni zgodovini obstajala; čeprav je bila mogoče manj upoštevana in imenovana, se danes nadaljuje z oživljanjem temeljnih občestev. Prav tu so južnoameriški škofje, skupaj s teologi osvoboditve, prisluhnili potrebi časa in začeli zbirati »ljudi v bazi«, kot oni to imenujejo, zbiranje zaradi božje besede, ne pa kot institucija z vnaprej določenimi smernicami. Glavno v teh občestvih je, da božje besede poslušajo in jo iz svojih problemov nanovo razumejo in zaživijo. Istočasno pa zaživijo bogoslužje iz božje besede in si tudi iz obojega (božje besede in bogoslužja!) med seboj pomagajo tudi materialno, kot seveda tudi z nasveti. S tem je teologija osvoboditve prehitela čas in razmere, ki jih je oznanjala »evangelizacija stare celine«.

Ob vsem tem mi je bilo nelagodno, ko sem se spomnil, kako je bil v naši matični Sloveniji nestrpen in nedomišljen poskus tistega dela poslanca, ko so silili v ospredje z zahtevo, da se iz ustave črta člen o ločitvi države in Cerkev. Če primerjam, kar seveda ni najboljšo, predavanje in de-

bato msgr. Fragosa s to zahtevo, pridem do neprijetnega zaključka, da se današnja evropska politična smer rekatolicizma ne zaveda dejanskega stanja družbe v Evropi in da ves koncept gradi na popolnoma napačnih temeljih, ki so že davno mimo in preživeti. Danes bi moralo biti vsakemu, ki mu Cerkev nekaj pomeni, razumljivo dejstvo, da je velikanska pridobitev sodobne civilizacije prav ločitev Cerkev od države, saj se tako vrača v njeno prvobitno vlogo in poslanstvo. Z vračanjem odvzete lastnine v vzhodno evropskih državah postaja Cerkev evangelsko osiromašena. Mimogrede postaja velik lastnik kapitala, po zahodni praksi, obenem tudi uplivna v moči kapitala, istočasno pa obubožana za pričevalsko moč evangelija, kar je njeno glavno poslanstvo. Iz zgodovine vemo, da konflikti v Cerkvi navadno ne nastajajo na ravni vere, zakramentov ali vodenja. Prav zato je vprašljiv vsak cerkveni kapital, zlasti še, ko se gre za kapital, ki ima večjo vrednost. Kapital v Cerkvi je tudi nevaren pri utrjevanju vernosti ljudi, kot tudi izražanju ustvarjalnosti v živi veri. Na to nas je opozoril msgr. Fragoso, ko je omenil ameriške protestantske sekte, ki so preplavile Južno Ameriko in seveda tudi ostale celine. Zaprepašeni smo obstali ob ugotovitvi, ki jo je navedel, da so prav te sekte velikokrat povezane z ameriško obveščevalno službo CIA. Takšna izjava s strani cerkvenega voditelja je zelo boleča, obenem pa tudi zaskrbljujoča, saj se s tem odpira niz vprašanj, ki se tičejo tudi Evrope, teh sekt in njihovega kapitala, ki ga nekatere ne skrivajo.

Teologi osvoboditve, kot tudi simpatizerji te zanimive in bogate struje v Cerkvi so bili velikokrat ožigosani, češ, da so to cerkveni komunisti ali celo agenti komunističnih diktatur. O tem smo lahko na žalost brali tudi v zamejskem listu. To je ponovni dokaz, kako smo zlasti na teološkem področju neizobraženi in kako težko sprejemamo mnenja in novosti, ki so nujne tudi v Cerkvi sami. Kaos, ki je nastal po padcu komunizma v Evropi, je posledica neorganskih sistemov, ki so jih bile te države uvedle v času rdeče diktature. Iz teh narodov naj bi izšel kvas, ki naj bi prekvasil razkristjanjeno Evropo. Iz zgodovine pa vemo, da »višji cilji« niso nikoli botrovali mirnim iztekom zgodovinskih sprememb. Cerkev in njeno vodstvo se zavedata, da bo cena teh sprememb mnogo krutejša, kot je bilo videti na prvi pogled, ne samo za evropske narode, pač pa tudi za Cerkev samo in njen vpliv. Resnici na ljubo priznajmo, da se je moč Cerkev prav pri teh »osvobojenih evropskih narodih izpod komunističnih diktatur« zelo znižala, da ne rečem zamajala in to

v dobrem letu. Da je to res, potrjuje tudi hitra priprava na sklicanje nove evropske škofovske sinode, ki naj bi obravnavala evropsko evangelizacijo v luči najnovejših sprememb, ki so se izvršile na tem kontinentu. — »Če se je Cerkev zadnjih tisoč let bolj nagibala k upravičevanju ustaljenega reda, potem je sedaj poklicana, da postane dejavnik sprememb in zgodovinska sila humanizacije sveta, saj je za teologijo božjega kraljestva svet zelo pomemben.« Tako vzpodbuja teolog Leonardo Boff. Msgr. Fragoso je k misli teologa Boffa pripomnil: »V

V DRUŠTVU SLOVENSkih IZOBRAŽENCEV v Trstu bo v ponedeljek, 2. marca, otvoritev razstave grafičnih listov BARE REMEC. Dela lani umrle slikarke, ki je ves povojni čas delala v Argentini, bo predstavila dr. Irene Mislaj. Začetek ob 20.30.

Cerkvi so se v zgodovini razširili mnogi patološki pojavi, ki jih je treba nujno odpraviti, zato je evangelij nekaj drugega kakor katolicizem in tudi krščanstvo nekaj drugega od katolištva. Tu imamo opraviti z identičnostjo in neidentičnostjo hkrati. Čeprav je v marsikaterem pogledu Cerkev postala razredna družba in je bila prav zaradi tega zagovornica razrednosti v svetovni družbi, se ji je to dogajalo zato, ker sta jo moč (tudi moč njenega kapitala in moč, ki jo je imela iz strani vodilne politike!) in oblasti zapeljali na napačno pot. « Mislaj, zaradi katere je pri predavanju zabele marsikoga, je bila prisotna vsaj nekaj dni, tudi pri debatah v določeni, ne prav malih sredinah zaspane Gorice.

Če se bo Cerkev (s svojim vodstvom!) bolj usmerjala k evangeliju in bo resneje vzela svojo službo, bo edino tako postala znamenje odrešenja, ki kot božji dar prodira v vse človeške danosti. Naj pusti, da se uresniči, kar mora biti. In kar mora biti ima nepremagljivo zgodovinsko moč.

* * *

V torek, 18. februarja, je bila v Katoliški knjigarni na Travniku v Gorici predstavitev pesniških zbirk pokojnih sester Tence Breščak («Narava, moj najlepši svet») in Tee Breščak («Domovina»). O živiljenjski in umetniški poti obeh pesnic je spregovoril Albin Sirk.

* * *

V nedeljo, 23. t.m., je na Proseku nastopil pihalni orkester Lokatec, ki sodi med najkvalitetnejše v Sloveniji. Vodi ga Matjaž Albreht. Večer, ki je zelo lepo uspel, je priredilo proško godbeno društvo.

Neodgovorno igračkanje z življenjem

Do kod lahko segajo politične posledice in kakšen vpliv imajo na posameznika nam v zadnjem času najlepše pokaže primer ruskega astronavta Sergeja Krikaleva, ki leti nekaj tisoč kilometrov nad nami in večkrat na dan obleti zemeljsko oblo. Od lanskega meseca maja je namreč v sovjetski vesoljski postaji Mir. Takrat je bila še sovjetska. Danes nihče ne ve več, čigava je, vsaj tako trdijo v Kazakistanu, kjer nočejo nič slišati o tem, da bo sedaj samo ruski narod imel astronavte, Bajkonur, bivši sovjetski Cape Canaveral, je namreč v Kazakistanu. Ko je Krikalev odšel v vesoljsko postajo, je bil na oblasti še Gorbaciov, sedaj je Jelcin. Ko je Krikalev odšel v vesolje, je njegova žena še lahko kaj kupila za njegovih petsto rubljev, ki jih je prejemal za plačo, sedaj ne more več ničesar, ali skorajda, strahotna revščina in inflacija sta vrednost rublju pojedli. Kazakistan in Rusija se ne moreta zediniti v tem, kdo naj bi imel celotno vesoljsko opremo in postaje, ki so bile prej sovjetske, Krikalov pa šestnajstkrat na dan obleti Zemljo, njega nihče nič ne vpraša, čeprav je imel že resne težave s hrano in tudi s počutjem, zdravjem. Na teden ima petnajst minut pogovora z ženo, ki mu zadnje čase vedno bolj tarna, češ da ne more več živeti samo z njegovo plačo. Vsak dan pa ima tričetrt ure dolg pogovor s psihiatri in psihologi, ki skrbijo za njegovo duševno zdravje, sedaj mu dela družbo tudi kolega Aleksander Volkov, katerega so mu poslali za družbo in v pomoč.

Sedaj so se dogovorili, da ga bodo »sneli« iz vesoljske postaje Mir v mesecu marcu, ko naj bi šel v vesolje tudi nekdo iz Kazakistana, da bo volk sit in koza cela. Politična seveda.

V teh dneh pa prihaja med nas novica, da gradeški gostinci in njihovo turistično društvo ponujajo Rusom 18 milijonov lir za vesoljsko odpravo, da bi tako Krikalev čimprej prišel na Zemljo in seveda potem takoj v Gradež, kjer bi zanj poskrbeli s sončnimi kopelmi in zdravilno vodo v zdravilišču, kjer bi ga tudi s peskom zasipali. Ko so jih vprašali, če to delajo zaradi reklame, so odgovorili, da ne. Kot vsak gostilničar, ki ga vprašate, če ima dobro vino, reče, da je njegovo res pristno in izvrstno, tako tudi gradeški turistični delavci vedo svojo. Krikalev pa še kar leti okrog Zemlje, njega itak nihče nič ne vpraša.

(JP)

Mladi Cankar med pragmatizmom in transcendenco

»Romantične duše« na tržaškem odru

Anton Petje (Mlakar) in Miranda Caharija (Olga) v Cankarjevi drami »Romantične duše«

Cankarjev dramski prvenec »Romantične duše« (1897) v režiji in prireditvi Vinka Möderndorferja ambiciozno sklepa tržaški projekt o uprizoritvi vseh Cankarjevih dram.

Od leta 1986 dalje so se v zamisli vidnejših slovenskih režiserjev — od Jožeta Babiča (Pohujšanje v dolini šentflorjanski), Dušana Jovanoviča (Za narodov blagor), Maria Uršiča (Kralj na Betajnovi), Mete Hočvarjeve (Lepa Vida), Dušana Mlakarja (Jakob Ruda) in Borisa Kobala (Hlapci) na tržaških odskih deskah zvrstili cankarjevski in manj cankarjevski liki šentflorjancev in šentflorjank v bolj ali manj spornih in drznih režiserskih videnjih.

Nekateri režiserji so iz nekakšnega dejà vu kompleksa kar preveč sili v preinterpretacijo Cankarjevega teatra (in sporočila): naj omenim samo Ščukov samomor, razdvojitve nekaterih likov, vnašanje tržaškega narečja. Tokrat pa se pred tržaškim občinstvom razpleta Cankarjeva mladostna, mozaična drama, ki je sam avtor sicer ni cenil, češ da je nezrela, drama, ki pa jo je Möderndorfer oblikoval pretehtano in z velikim posluhom za Cankarjevo povednost.

Tržaška odrska postavitev Romantičnih duš je šele tretja po vrsti — (prva leta 1922 v Ljubljani, druga leta 1972 v Celju), kar je resda škoda, saj se v igri zrcali ves znani (družbeno-kritični) kot tudi skorajda nepoznani (iskateljski, mladostni) Ivan Cankar.

Tu so fraze, narodov blagor, oblast, hlapčevstvo: motivi, ki napovedujejo Cankarjevo zrelejšo dramatiko, in pa ideja hrepenenja, ki bistveno zaznamuje vsa vidnejša dela od romana Na klancu, preko simbolistične vizije v povesti. Hiša Marije Pomučnice, pa tja do zadnje, lirčne drame Lepa Vida.

Dilema Romantičnih duš je dilema ljudi, ki iz politične umazanije, blata, stremijo k etični čistosti in poduhovljeni ljubezni (Mlakar) ali pa iz bledega vsakdanjika v svet burnega čustvovanja (Pavla).

Mlakarjevo razdvojenost med pragmatizmom in transcendenco je režiser izvirno prisposobil v enem začetnih prizorov z uvedbo dveh ženskih likov, šarmantne in dekadentne Olge ter bolehave, eterične Pavle Zarnikove.

Olga, skrivnostni in opojni femininum čutnosti, odeta v škrlat, zlato in tančice, ponazarja svet intrigantskega povzpnetništva in boja za uspeh. Jetična Pavla, tako krhka in trpeča, se kot romantična duša da zapeljati Strnenu le iz hrepenenja po nedosegljivem — morda po zdravju, zagotovo po sreči in ljubezni.

Mlakar, ki je Olgo zavrnil, pa naposled sname masko političnega agitatorja ter se iz nekakšnega družbenega karnevala ob Pavlini smrti dvigne preko njenih duhovnih oči v smer poduhovljenosti in resnice.

Mlakarjev etični in duhovni razvoj v uprizoritvi kljub vsemu ni bil dovolj osmišljen, saj se je drama z namigi na sodobno slovensko stvarnost v sklepu I. dela (Cankarjevega II. dejanja) gibala predvsem na ravni družbene in politične motivacije. Kričavi in satirični zasuk v tem delu je zmotil slogovno sicer dosledno zasnovano igr. Dekadenčno razklanost so prispevali kostumi Alenke Bartlove: skrivnostno razkošnim ali pa svetlim ženskim kostumom sta rezko nasprotovali sivina in popackana, temna uniformiranost moških oblačil.

Simbolistična scenografija Tomaža Marolta je iz škatlastega črnega prostora slovenskih časopisnih (medijskih!) predvolilnih bitk — preko belih tkanin — vodila k miniaturnim cerkvicam v višino. Kot ozadje pa odrešujoča sinjina neba.

Ob Mlakarju (Anton Petje) je mlada Lučka Počkajeva z občutljivo interpretacijo Pavle Zarnikove odigrala eno svojih najboljših vlog. Kot drugi pol ženskosti je zaživela Olga Mirande Caharija. Ob nekoliko brezkrvnem Strnenu (Vladimir Jurc) sta izstopala Gojmir Lešnjak kot Frole in Alojz Svete kot Jereb. Ob človeško malenkostni Makovski (Mira Sardočeva) so se na odru zvrstili še Bogdana Bratuž, Maja Blagovič, Alojz Milič, Adrijan Rustja, Stojan Colja, Primož Ekart, Dušan Jazbec in Drago Garup.

Po slogovni naravnosti, nekaterih scenskih rešitvah (vloga pustnih mask) in povednosti se Romantične duše še najbolj povezujejo s prav tako težko uprizorljivo in malokrat uprizorjeno hrepenenjsko dramo Lepa Vida, ki so jo v Trstu odigrali leta 1989.

»Romantične duše« vsekakor sodijo med bolj uspele odrske postavitve zadnjih let v SSG in lahko torej kvalitetno zastopajo tržaško gledališko produkcijo na vseh slovenskih odrih.

Majda Artač Sturman

Imenitno branje o Trstu

V teh dneh lahko prebirate v našem časopisu članke o predstavitvi nove knjige, ki je izšla pri reviji Pastirček (založil SSO) v Gorici z naslovom »Sprehodi po Trstu«, napisala pa jo je Ljuba Smotlak. Tudi jaz sem knjigo prijel v roke, hitro prelistal, jo na uredništvu Novega lista dal v torbo in odnesel domov. Z vlakom sem se pripeljal okrog desetih zvečer, ob polnoči in pol, če povem pošteno, skorajda ob enih ponoči, sem knjigo vesel odložil, prebral sem jo, jo dobesedno požiral.

Že v začetku naj povem, da je to nekakšen vodnik po Trstu, namenjen najmlajšim, z upanjem, da ga bodo tudi starejši vzeli v roke. Knjiga je imenitno oblikovana, oblikovalec je Marjan Markežič; polna fotografij, tako barvnih kot črno-belih, obširna je, saj ima čez dvesto strani in še bi lahko naštevali, ne nazadnje tudi dobro izbran papir, ki je za take knjige zelo važen. Naslovno stran knjige in zemljevid, ki je knjigi priložen, je pripravil Edi Žerjal, spremno besedo pa je prispeval Vinko Beličič. Zemljevid je zanimiv predvsem zaradi slovenskih imen in tudi zaradi tega, ker lahko na karti takoj najdemo osrednje slovenske javne ustanove v Trstu.

Knjiga Ljube Smotlak »Sprehodi po Trstu« je imenitno branje za vse. Avtorica se je namreč zelo potrudila, da je napisala prijeten vodnik po Trstu in okolici, kakršnega še nismo imeli. Pa vsem prenapetežem, ki jih tudi med nami ni malo, naj povem, da naj že enkrat nehajo vihati nos, češ da so take knjige le poljudnoznanstvene in kot take namenjene »širokim masam«. Takega govorjenja sem res sit, mislim pa, da ga imajo tudi drugi dovolj. Resnica je namreč ta, da razni naši strokovnjaki samo blebetajo o tem, kako in kaj bi se moralo pisati, zelo dosti vedo, ne napišejo pa nič. Če pa že kaj vržejo na papir, je to neužitno branje, pravi obup, ki kar odganja bralce. Potem pa vzvišeno dajejo neke sodbe. Revno!

Ljuba Smotlak pa se predstavi že na prvih straneh, ko knjigo posveča takole: »Knjigo posvečam svojemu očetu, ki me je navdušil za slovensko pesem, in mami, ki me je vzgojila v veri in narodni zavesti.« Povejte mi, kje ste zadnje čase prebrali tako posvetilo! Odgovorim vam jaz: »Nikjer, že predolgo časa nikjer!«

Smotlakova izredno lepo piše o našem, slovenskem Trstu in tudi o italijanskem. Trst in okolica stopata iz zgodovine pred nas jasno in čisto, vse pa je napisano na res pristrčen način, vidi se, da pisateljica ostaja zvesta slovenstvu v vsakem stavku, ki ga napiše. Enako pa se vidi, da so Ljubi Smotlakovi otroci in mladina nasploh zelo všeč, saj je knjiga napisana z neizmerno potrpežljivostjo in ponižnostjo. Izredno lepo se bere, popestritev prinašajo tudi razni spomini,

izredno dobro pa so izbrane tudi fotografije, ilustracije. Baj je pravi kitajski pregovor, da poveš več z eno samo fotografijo kot s tisočimi besedami; se strinjam, ko gre za zgodovinske fotografije, ki jih je v naši knjigi izredno veliko.

Sprehodi so po Trstu razporejeni zelo organsko, če smemo tako reči, saj nam ob koncu knjige Trst res ostane pred očmi kot neka celota, z vsemi slovenskimi vasicami vred, danes so seveda to predmestja, slovenskega pa imajo vsak dan za delček manj. Človek se z avtorico sprehaja doma lo povsod, kjer je v Trstu in okolici kaj zanimivega. Smotlakova piše jasno in umirjeno tudi takrat, ko piše o žalostni zgodovini, ki je zajela Slovence med in pred drugo vojno. Že dolgo nisem bral tako imenitno napisane male umetnine, kot jo najdemo na strani 120 z naslovom: »Žalostna vila - Villa triste«. Smotlakova opisuje danes porušeno vilo, kjer so mučili med drugo vojno Collotti in njegova nacistična banda »največkrat nedolžne ljudi«, kot pravi pisateljica in nadaljuje: »Mogoče je res bolje, da so tisto hišo žalosti pozneje porušili, da

Platnico knjige Ljube Smotlak je opremil Edi Žerjal

se tudi tako zabrišejo spomini na hude vojne čase, čase sovraštva, mučenja in ubojev nedolžnih in dobrih ljudi.« Nobenega sovraštva in nobene cenene in v polpreteklosti že stokrat prežvečene nepotrebne retorike, samo žalost in upanje, da se to ne bi več ponovilo, res, zelo lepo napisano. Takega pisanja bi moralo biti prav sedaj čim več, saj ima človek občutek, da se gremo Slovenci tisto za nas že tako znano: »Kdo bo koga.«

Avtorica je izredno dobro sestavila knjigo, ki odgrinja nepoznavalcem zgodovine marsikatero novost. Mislim pa, da smo nepoznavalci kar vsi po malem, razen tistih seveda, ki se s stroko ukvarjajo, a se jim zdi tako knjigo napisati nevedno in zato raje

Jurij Paljč

V Trstu razstavlja Franko Vecchiet

vi videti posebne vrste starodavne-moderne sulice, neke vrste kipe (Kaj pa je danes kip, skulptura?), mizo, ki ni miza, je mogoče tudi stroj, a ima tudi tri odprtine v obliki uhlja, kjer lahko poslušas klice siren, imenitne zemljevide, ki so spremljali vse skupaj, dobro izdelane »predmete«, katere bi najbolje označil takole: »Saj res ne vemo, kaj so in čemu so namenjeni, imajo pa v sebi nekaj lepega, tudi tehničnega, če hočete, lepi pa so in v sebi nosijo neke simbole, ki nas ne pustijo mirnih in neprizadetih, lahko bi celo rekli, da umetnine »pridejo za nami«, ko doma o njih mislimo. Nabite so namreč z nekim pomenom, ki nam uhaja, a nas dela nemirne, sprašujemo se po globlji pomembnosti in lepoti, ki jo nosijo v sebi.«

Razstavo si je v petek ogledalo izredno veliko število ljudi, strinjal pa sem se z znanim likovnim kritikom iz Trsta, Lauro Safred, da je takih razstav v zato hlem Trstu zelo malo. Vecchiet so prijatelji kar obsuli s čestitkami, za očali pa si mu lahko videl iskriče in samoironične oči, ki so povedale o njegovih umetninah več, kot je bil sam pripravljen priznati, ironije namreč njegove skulpture-predmeti nosijo v sebi ogromno in to je v umetnosti že veliko, včasih danes tudi vse.

Vsekakor si je razstavo vredno ogledati, saj je zelo malo slovenskih umetnikov v Trstu, ki bi si upali zakorakati tako naprej, kot je šel tokrat Franko Vecchiet. Razstava pa je zanimiva tudi zato, ker prinaša med nas nekaj novega, lepega in nemirnega.

Nagrade za vzdrževanje travnikov

Deželni zakon z dne 29. avgusta 1991 št. 38 uvaja, v skladu z določili Evropske gospodarske skupnosti, kriterije in normativo za dodeljevanje letnih nagrad za hektar travniške površine, za katere se kmetje obvežejo, da jih bodo v petletju 1992/96 redno vzdrževali. Zakonsko besedilo govori o podpori tudi za področje, ki ga zaobjema Kraška gorska skupnost in prav na to ustanovo bodo kmetovalci morali do 29. februarja nasloviti pisno prošnjo. Kraška gorska skupnost je v teh dneh pripravila posebne obrazce, ki jih bodo prosilci lahko izpolnili. Vsi, ki bi radi vložili prošnjo in se obvezali, da bodo v prihodnjih petih letih redno skrbeli za določeno travniško površino, bodo prejeli približno 103.000 lir na hektar, ker je naše področje nižje od 500 metrov nadmorske višine. Prispevek je nekoliko višji za tiste travnike, ki so težko dostopni in jih je zato treba ročno obdelati.

Kmetje morajo imeti pri sestavljanju prošnje točne katastrske podatke, to pomeni številko parcele, kvadratne metre površine posameznih travnikov in listine o lastništvu. V primeru najemniške pogodbe morajo imeti pri sebi overovljeno izjavo, iz katere izhajajo že omenjeni podatki, naslov lastnika in trajanje najemniške pogodbe, ki ne sme biti nižje od petih let.

S podpisom prošnje se kmetovalci obvežejo, da bodo spoštovali nekatera določila. Zakonsko besedilo namreč prepoveduje rabo

škropiv, uporaba umetnih gnojil na hektar pa je omejena na 30 kg dušika in 15 kg fosforja ter 15 kg kalija. Prav tako je omejeno število odraslega goveda, ki ga lahko redimo na hektar. Podpisniki se bodo obvezali, da bodo pozimi očistili travnike in da bodo, glede na kvaliteto travnika, v sezoni vsaj enkrat kosili. Seno bodo morali pospraviti in uskladiščiti. Posebno skrb bodo morali posvetiti drevesom in grmovju, ki bi raslo na parceli, ter ohranjati in vzdrževati kraške zidove, poljske ceste in sploh vse strukture, ki omogočajo zaščito tal in odtekanje vode.

Za dodatna pojasnila je na uslugo osebje kmetijskih strokovnih organizacij in same Kraške gorske skupnosti.

* * *

Kulturno društvo Briški grič iz Števerjana je v soboto, 22. februarja, priredilo v domu na Bukovju večer ob dnevu slovenske kulture pod geslom »Edinost, sreča, sprava — k nam nazaj se vrnejo...«.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, štev. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar, Ivo Jevnikar, Helena Jovanović, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Oglasi: Publist d.z.z.; Trst, ul. Montecchi 6; tel. 040/7796611.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

»Staffierijeva okrožnica nima pravne veljave«

Tržaška občina bo spet začela sprejemati dopise v slovenskem jeziku. Tako je vsaj zagotovil tržaški občinski komisar Sergio Ravalli pokrajinskemu predstavništvu Slovenske skupnosti, ki ga je sprejel v petek, 21. februarja. Dejal je, da znana Staffierijeva okrožnica z dne 30. junija 1988, po kateri bi morali biti vsi dopisi v tujih jezikih in tudi v slovenščini opremljeni z zapriseženim prevodom, nima nobene pravne veljave.

Komisar Ravalli se je z delegacijo Ssk, ki so jo sestavljali pokrajinski tajnik Martin Breclj, predsednik Zorko Harej, podtajnik Peter Močnik in odbornik David Slobec, pogovarjal še o številnih drugih vprašanih, ki zadevajo slovensko narodnostno skupnost. Govor je bil o potrebi po odprtju slovenskih otroških jasli v mestu (sredstva so med drugim že na razpolago), o nujnosti ureditve infrastrukture, predvsem na Vzhodnem in Zahodnem Krasu, ter o ureditvi javnega parkirišča v bližini Kulturnega doma. Seveda so predstavniki Slovenske skupnosti izrazili komisarju Ravalliju svoje nezadovoljstvo nad statutom, govorili pa so tudi o novi razmejitev rajonskih svetov in poudarili, da je treba takšne odločitve sprejemati s pristankom prizadetega prebivalstva. Komisar Ravalli je delegaciji Ssk obljubil, da se bo zavzel za ta vprašanja.

V ponedeljek, 24. t.m., pa sta predstavnika Ssk Breclj in Harej obiskala tudi pokrajinskega komisarja Domenica Mazzurca. Govor je bil predvsem o nesprejemljivem statutu, varnostnih stopnicah v slovenski šoli za geometre v Trstu, dvojezičnih cestnih znakih na ozemlju tržaške pokrajine ter o železniškem nadvozu Nabrežina - Šempolaj. Tudi komisar Mazzurca je obljubil svojo pomoč, vendar je predstavnike Ssk prosil, naj mu, predvsem kar zadeva statut, posredujejo prej pisano dokumentacijo, da si bo napravil jasnejšo sliko o tem vprašanju.

(SAFAIR) prevaža blago ne samo iz drugih afriških držav v Južno Afriko in obratno, ampak celo med samimi »črnskimi« državam. V brk mednarodnim ekonomskim sankcijam, ki so jih zahtevale ravno te države!

Zvečer sva se s Kurtom odpravila v pristaniško četrto Waterfront. Stare pristaniške zgradbe in skladišča so sedaj preuredili v restavracije, pivnice, hotele in trgovine, kjer je zlasti zvečer zelo živo. Sem zahajajo na pivo uradniki ob koncu delovnega dne preden se odpravijo domov. Ta navada je zelo razširjena v vseh anglosaških deželah; tudi njihov dres (bela srajca s kravato tipa regimental in temnimi hlačami) je zelo tipičen.

Iz Capetowna sem se z nočnim poletom, ki je za 50% cenejši, vrnil v Johannesburg. Tokrat sem se nastanil v tamkajšnjem youth hostelu, ki pa je bistveno slabši od ostalih v Južni Afriki. Tu sem srečal mlado Beograjčanko, ki je ravnokar prišla iz Srbije, da bi v Johannesburgu našla zaposlitev. Angleščino je govorila le za prvo silo, stalno pa se ji je tožilo po domu in je večkrat celo jokala. V hostelu sem ostal tri noči, med tem časom pa sem si ogledal Soweto in Pretorio.

Črnsko mesto Soweto je v svetu verjetno najbolj poznan kraj Južne Afrike. Izlet v Soweto je zato obvezna etapa redkih turistov v Južni Afriki. Južnoafričani sami se nikakor ne morejo sprijazniti z našo željo po ogledu tega mesta, ki se ga oni tako izogibajo. Pravzaprav bolje je, da se ga izogibajo, saj je zelo nevarno, če se belopolti človek sam poda v Soweto ali kako drugo črnsko township. Mlad Južnoafričan mi je pripovedoval, kako grozno je bilo, ko se je nekoč s tremi prijatelji naenkrat znašel sredi Soweta in ni našel poti nazaj. Situacija je že postala kritična, ko po polurnem tavanju z avtomobilom niso našli izhoda iz tega pekla. Naposled pa so le prišli na neko glavno cesto in zapustili mesto. Pravijo pa, da se v podobnih primerih mnogo ljudi ni več vrnilo iz Soweta.

V Soweto sem se podal z organizirano skupino enajstih turistov. Mesto so ustanovili istočasno kot Johannesburg leta 1886 in sicer kot predel za črnske rudarje. Soweto, ki pomeni South Western Township, se je medtem izredno razširil in šteje sedaj že 5 milijonov prijavljenih prebivalcev in okrog milijon neprijavljenih. V Johannesburgu pa živijo še trije milijoni, od katerih vsaj eden v drugem črnskem predelu Alexandra. Pred nekaj leti se je Soweto ločil od johannesburške občine in mesto upravljajo sedaj črnci sami, katere pa imenujejo belci, saj so volitve za črnce še prepovedane.

Soweto je »mesto-spalnica«, saj tu praktično ni delovnih mest in vsi zaposleni se dnevno vozijo v Johannesburg. Odstotek brezposelnih pa presega 50%. Celotno trgovino in raznih lokalov je v Sowetu zelo malo. Stanovanjskih blokov sploh ni; vse hiše se delijo v štiri kategorije in so bile še do nedavnega državna last. Sedaj jih stanovalec lahko odkupi, drugače pa mora še naprej plačevati najemnino. Redke hiše prve kategorije so edine, ki se lahko primerjajo z našimi, drugorazredne imajo sicer električno napeljavo, nimajo pa kopalnice, tretjerazredne nimajo niti tekoče vode niti elektrike, četrtorazredne pa so kratkoma loesene ali pločevinaste barake brez oken in s podom kar iz zemlje. Velikost hiš je zelo omejena, saj imajo poleg kuhinje le dve ali tri sobe, kar pa je za izredno številne družine odločno pretesno. Povprečno imajo črnske družine okrog deset otrok, nekatere pa celo 15 ali več. Ravno ogromno število otrok, ki se podijo po zaprašenih ulicah, me je najbolj presunilo. Zanimivo je, da ulice tega šestmilijonskega mesta nimajo imen, zato tudi naslovov ne poznajo. Soweto ima največjo bolnico južne polute, v njenem porodniškem oddelku pa se povprečno rodi en otrok vsakih 26 minut. Poleg tega pa se jih mnogo rodi kar doma. Ravno demografska eksplozija je eden izmed najhujših problemov, s katerimi se bo morala soočiti Južna Afrika v bližnji bodočnosti. (dalje)